

To live in the Borderlands means you

are neither *hispana india negra española*
ni gabacha, eres mestiza, mulata, half-breed
caught in the crossfire between camps
while carrying all five races on your back
not knowing which side to turn to, run from;

To live in the Borderlands means knowing
that the *india* in you, betrayed for 500 years,
is no longer speaking to you,
that *mexicanas* call you *rajetas*,
that denying the Anglo inside you
is as bad as having denied the Indian or Black;

Cuando vives en la frontera
people walk through you, the wind steals your voice,
you're a *burra, buey*, scapegoat,
forerunner of a new race,
half and half - both woman and man, neither-
a new gender;

To live in the Borderlands means to
put *chile* in the borscht,
eat whole wheat *tortillas*,
speak Tex-Mex with a Brooklyn accent;
be stopped by *la migra* at the border checkpoints;

Living in the Borderlands
you are the battleground
where enemies are kin to each other;
you are at home, a stranger,
the border disputes have been settled
the volley of shots have shattered the truce
you are wounded, lost in action
dead, fighting back;

To live in the Borderlands
means the mill with the razor white teeth wants to shred off
you olive-red skin, crush out the kernel, your heart
pound you pinch you roll you out
smelling like white bread but dead;

To survive the Borderlands
you must live *sin fronteras*
be a crossroads.

Gloria Anzaldúa, 1987

translate server error

El títol de l'exposició prové d'una fotografia del fenomen anomenat popularment *chinglish* i que esdevé com a conseqüència d'un procés poc rigorós de traducció del xinès a l'anglès. El *chinglish* neix per error i es troba sobretot en cartells de negocis, en senyals i en indicadors situats en l'espai públic d'algunes ciutats xineses amb l'objectiu d'ajudar al visitant desconexor de la llengua del país asiàtic a ubicar-se i a saber com s'ha de comportar. El problema és que aquests missatges han estat tan mal traduïts que les paraules en anglès que li arriben a l'estranger tenen sovint poca coherència, o fins i tot gens de sentit, en el context en el qual es troben. Un dels casos més paradigmàtics és precisament el que serveix de títol d'aquesta exposició. Es tracta del cartell d'un restaurant que d'una manera molt senzilla obre la caixa negra del *chinglish* i, dit en paraules d'Eugenio Tisselli, “visibilitza l'algoritme participant en la vida quotidiana”.

En el sector dedicat al desenvolupament de les tecnologies de la traducció automàtica, l'objectiu dels programadors és el de limitar al màxim el nombre de possibilitats que hi ha que l'error esdevingui en el procés de traducció, tot aconseguint que els programes aprenguin per ells mateixos (el què es coneix com a machine learning). Però fer això és possible? Què suposaria una traducció perfecta? Si la traducció es converteix en un reflex literal del text original, el sentit de les metàfores, les ironies i tot tipus de jocs de paraules corre el risc de ser desactivat i de convertir-se en absurd. Per traduir textos tècnics, com ara manuals d'instruccions, una “traducció literal”, paraula per paraula, pot ser prou útil però per traduir qualsevol obra literària cal alguna cosa més. Potser cal que, com afirmava Walter Benjamin, el traductor sigui també poeta.

Partint d'aquí, doncs, l'objectiu de translate server error és posar sobre la taula un conjunt de projectes artístics que han trobat en l'error de traducció automàtica el sentit necessari per al missatge que comuniquen. Aquest sentit és justament aquella condició que va més enllà de les paraules i del seu significat; és el què Francesc Parcerisas ha definit com a allò que es manté després de la traducció i que anomena poesia. Des de l'opinió que la traducció perfecta és un impossible i des d'una posició d'escepticisme cap a la idea d'un significat unívoc, el procés traductològic esdevé un contenidor d'errors en potència: múltiples errors poden succeir. I quan succeeixen, parlen. Parlen i evidencien la diferència sociocultural entre autor o autora i traductor o traductora i posen de manifest una sèrie de tensions contextuais.

Aquesta diferència entre autor i traductor, així com entre text de partida i traducció, és inevitable i, fins i tot, necessària.

Si no hi fos, significaria que totes les persones compartim el mateix en tots els aspectes i la comunicació esdevindria innecessària o seria sempre redundant. Autors com Pilar Godayol reivindiquen la consciència d'aquesta diferència i esperen del traductor que, com a autor que també és, sigui una figura situada, capaç de saber-se membre d'un ecosistema (amb tot el que això comporta) i d'interessar-se per les característiques de l'ecosistema de l'altre per a, dintre del possible, poder-hi empatitzar. Aquesta figura de la que ens parlen ha de ser un personatge nòmada, que viatja d'una cultura a una altra, se les fa seves i quan retorna al seu origen no el pot tornar a veure igual. En aquest sentit resulta de gran rellevància l'obra *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza*, de **Gloria Anzaldúa**, un fragment de la qual forma part de l'exposició.

Aquestes reflexions formen part de la teoria de la traducció (Translation Studies), que entra dins de l'extens àmbit acadèmic dels estudis culturals. Ara bé, com es podria aplicar tot aquest pensament si volguéssim fer una teoria de la traducció automàtica? I en aquesta, quin paper tindria l'error? On queda aquesta diferència entre autor o autora i traductor o traductora de la qual parlàvem?

Generalment en els processos de traducció automàtica el traductor tradicional assumeix la tasca de revisor. La seva funció és la de confirmar que el text que ha generat el programa informàtic sigui coherent amb el text del què partia, però el procés de traducció l'ha portat a terme la màquina. Una nova pregunta que se'ns planteja aquí és qui s'ha de considerar autor de la traducció elaborada per l'eina automàtica. Normalment, en la traducció convencional, qui assumeix l'autoria del text traduït és el traductor però en el moment en el qual aquest ja no és una persona, sinó que és una màquina, es pot dir que l'autoria pertany al programa que ha generat el text? En principi, per llei, cap eina informàtica podrà assumir el copyright d'allò que genera perquè es considera que com que no és un ésser humà no té voluntat creadora. Per tant, qui és el responsable d'una traducció feta, per exemple, per mitjà del Google Translate?

D'una banda, hi haurà qui dirà que en aquestes situacions la figura de l'autor desapareix; de l'altra, hi haurà qui defensarà que els autors es multipliquen perquè són totes aquelles persones involucrades en la programació de l'algoritme, més aquelles que han participat en la producció de textos a partir dels quals el programa "pot aprendre", tenint en compte, també, l'autor del text original i alhora l'usuari que prem el botó de "Traduir". Segurament també ens trobaríem qui ens diria que l'autor del nou text és l'usuari fent ús del programa de traducció automàtica (un subjecte-objecte).

Sigui com sigui, el què està clar és que en aquestes situacions la figura del traductor perd protagonisme i gran part de la seva responsabilitat com a autor no recau en l'usuari fent ús del programa, ni en el programador, sinó que s'esvaeix. Les obres de **Daniel Jacoby, Jan Monsalvatje, Alex Pleasant, Eugenio Tisselli i Miguel Ángel Tornero** que es mostren a translate server error tenen en comú aquest despreniment de la presa de certes decisions per part de l'autor, per deixar que les afronti un programa informàtic, que serà el que els generarà textos, i també imatges en el cas de Tornero, dels quals aquests artistes s'apropriaran i utilitzaran per a la seva obra.

El projecte *Recursive Translation of Headlines*, de Daniel Jacoby (2008), neix d'una voluntat per part de l'artista de ser el menys subjectiu possible i, de fet, forma part d'uns tipus de pràctiques que ell va anomenar “intentos fallidos de ser objetivo”. Això implicava prendre tan poques decisions com pogués, deixar-les en mans dels altres i, en cas que això no pogués ser, prendre les més habituals. *Recursive Translation of Headlines* és la transformació d'una sèrie de titulars seleccionats dels 5 diaris espanyols més llegits el 2008. Aquesta transformació es portava a terme amb un programa que sotmetia els titulars a un procés de traducció des del castellà a tots els idiomes dels quals constava el Google Translate en aquell moment i, en arribar a l'últim, tornar-lo al castellà. Després d'haver-se traduït del castellà a l'alemany, de l'alemany a l'àrab, i així, successivament fins a arribar al vietnamita, el titular, en tornar al castellà, era un altre del tot diferent. Pel fet que nosaltres sabem que el què va traduir Jacoby són titulars, quan llegim les frases que conformen la publicació les llegim com a titulars. Així doncs, és degut al fet que el contingut d'aquestes frases és de tot menys similar a un titular que ens sorprenem, i aquí entra el factor de l'expectativa i podem obrir una nova pregunta, que pot ser: com actua aquesta en relació a l'error?

Un aspecte al qual els projectes *automatic voice-over*, de Jan Monsalvatje (2013), i *The Random Series*, de Miguel Ángel Tornero (2010), ens permeten apropar és al que he anomenat el fet impositiu de la màquina. Aquest no és altre que la condició del programa de donar una aparença de sentit a allò que està generant. Dificilment el programa detectarà que hi ha alguna cosa que no sap com interpretar, sinó que imposarà el coneixement del qual disposa per a elaborar un resultat, encara que aquest contingui incoherències. A *The Random Series* aquest aspecte és molt evident. El què Tornero va fer va ser usar un programa informàtic, que serveix per a construir fotografies panoràmiques a partir de diverses imatges individuals, per a que fusionés grups de fotografies individuals que poc tenen a veure les unes amb les altres en una sola imatge. El resultat és una sèrie d'imatges molt ben “cosides”, com diria Tornero, i del tot surrealistes. El fet impositiu és justament aquesta

costura que obliga a la imatge a simular un sentit donat pels algorismes del programa.

Per la seva banda, *automatic voice-over* també juga amb el fet impositiu, que en aquest cas podem extrapolar altra vegada al camp de la traducció i que té a veure amb el que Monsalvatje va anomenar, en sentit metafòric, “mentalitat colonitzadora”. Aquest treball comença amb una investigació que té per objectiu aconseguir transcriure i traduir un enregistrament sonor d'un home, Ned Maddrell, parlant en manx, la llengua morta de l'Illa de Man. Davant les dificultats d'aconseguir el finançament necessari per portar a terme aquesta tasca de transcripció i traducció, Monsalvatje va publicar aquest àudio a YouTube i aquesta plataforma li va generar una transcripció automàtica. Pel fet que YouTube no disposa del manx entre les seves llengües, la transcripció va ser en anglès perquè el programa devia detectar algun so similar al de la fonètica anglesa. Així, aquest nou text es pot interpretar com una imposició d'allò que el programa coneix sobre allò que no coneix: obliga al manx a ser anglès. Com es pot deduir, aquesta transcripció en anglès és un text totalment absurd, un seguit de paraules que poc tenen a veure les unes amb les altres, ara bé, això sí, totes en anglès.

Aquesta mentalitat colonitzadora ¿no és un dels elements que la traductora situada hauria d'evitar i hauria de substituir per l'acceptació del desconeixement total d'allò que se li presenta? Però com se li pot demanar això a una màquina? És possible que allò que l'error de YouTube precisament evidencia sigui una de les diferències més rellevants entre el funcionament humà i el dels programes informàtics, i és que les persones ens podem situar davant l'error. Un ordinador, no. L'objectiu d'un ordinador és que sigui perfecte, el què esperem d'ell és això: que no s'equivoqui. Però l'error passa, és una possibilitat. Si s'està intentant que els programes de traducció automàtica “aprenquin” per ells mateixos a partir del contingut que els usuaris pugem a la xarxa, si s'està treballant en aquestes eines tecnològiques des del camp de la intel·ligència artificial, fent robots que tinguin un cos similar al dels humans perquè percebin el món com els humans; si tot això passa, em pregunto: s'està pensant també que aquestes tecnologies puguin reaccionar davant l'error, puguin detectar-lo, com ho fem els humans?

Mentrestant les màquines seguiran cometent errors, com els humans. I aquests errors, com hem dit al principi d'aquest text, denoten una diferència de la qual no es pot fer altra lectura que una de política. Aprofitar aquest error per parlar justament d'aquests conflictes polítics, de la “mentalitat colonitzadora” i de relacions de dominància és aprendre d'aquest, és interpretar-lo i entendre'l com al reflex d'un conflicte que es troba al rerefons cultural d'una societat en relació a una altra.

D'alguna manera, en *El 27*, Eugenio Tisselli (2014) fa una referència clara a les tensions polítiques entre dos contextos i això és, com hem dit, a la diferència de la qual la llengua n'és el reflex. *El 27* és un web que conté l'article 27 de la Constitució dels Estats Units de Mèxic i que està vinculada a les variacions percentuals de l'Índex Compost de la Borsa de Valors de Nova York, de manera que segons l'estat en el qual es tanquen aquestes variacions, es tradueixen automàticament uns fragments d'aquest article constitucional a l'anglès. És clar que no es pot fer una lectura de *El 27* sense tenir en compte les conflictives relacions entre els Estats Units i Mèxic, i en aquesta lectura, qualsevol error produït pel traductor automàtic suposarà una referència més als actes de dominància d'un país sobre l'altre.

Aquest ús simultani de dos idiomes ens torna, de nou, a Gloria Anzaldúa i a la frontera de la qual ella ens parla, així com a reconèixer totes les identitats que ens conformen com a pròpies tot i saber les relacions entre unes i altres. Es podria traduir el fragment de *Borderlands / La frontera: The New Mestiza* al català? Com hauríem de fer-ho i, no menys important, qui podria de fer-ho? La traductora situada de qui ens parla Godayol ha de conèixer la seva ideologia, s'ha de conèixer a ella mateixa per poder conèixer a l'altre. Si pensem en la traducció automàtica, ens hem de preguntar on queda aquesta ideologia. Té alguna identitat el programa de traducció automàtica? Si fos una persona, com seria? Tindria algun gènere? És el mateix un programa de traducció programat a la Índia, que un programat a Estats Units? Traduiran de la mateixa manera? I, és més, traduirà, per exemple el Google Translate, de la mateixa forma els escrits de Gloria Anzaldúa que els de, per dir alguna cosa, Victor Hugo? Totes aquestes preguntes se les fa, també, Alex Pleasant, que de moment s'ha atrevit a traduir Anzaldúa al català.

Participants

• **Gloria Anzaldúa**

Nascuda a Valle del Río Grande (Texas) el 1942, Gloria Anzaldúa va morir a Santa Cruz (California) el 2004. Va ser una autora situada que va contribuir amb grans aportacions al discurs de la teoria queer xicana. La seva ideologia va quedar marcada no només en allò que va dir, sinó en les formes com ho va fer, i és que el llenguatge que usava Anzaldúa per comunicar el seu pensament no és cap en concret: en són molts alhora. Una autora que es reconeixia en múltiples identitats i que defensava la frontera com a lloc des del que actuar i repensar-nos més enllà de binarismes occidentals.

• **Daniel Jacoby**

www.danieljacoby.com

Nascut a Lima el 1985, es va graduar a la Universitat de Barcelona i va continuar els seus estudis a la Städelschule de Frankfurt, sota la tutoria de Simon Starling i Peter Fischli. Entre les seves exposicions recents destaquen les de Galeria Antoine Levi, París (individual); Maisterravalbuena Galería, Madrid (individual); Palais de Tokyo, París; Kunstverein Harburger Bahnhof, Hamburgo; Plataforma Revolver, Lisboa; SESC Videobrasil, Sao Paulo; 1646, La Haya (individual); Trafó, Budapest; S1 Artspace, Sheffield; la XI Bienal de Cuenca, Ecuador; i pròximament a The Walter Phillips Gallery del Banff Centre de Canadà. En Daniel ha fet residències a Casino Luxembourg, de Luxemburg; a ARE, Enschede; i a Tokyo Wonder Site, Tokio. També ha publicat llibres amb editorials com Mousse Publishing (Milà), Save As... Publications (Barcelona) i Cru (Barcelona).

• **Jan Monsalvatje**

monsalvatje.hotglue.me

Estat general bo, nutrició bona. Pressió sanguínia 120/70 mmHg, freqüència cardíaca 73/min, risc de traumatisme cranioencefàlic nul, freqüència respiratòria 16/min, saturació d'oxigen perifèrica 100%. Pupil·les isocores, d'obertura mitjana, ràpida reacció lumínica directa i indirecta a ambdós costats. Llengua humida, anell limfàtic sense irritació, membranes mucoses visiblement rosades. Acció cardíaca rítmica, soroll cardíac net. Tòrax simètric, ventilació pulmonar simètrica, soroll vesicular en respirar. Moviment lliure, tant actiu com passiu, de les extremitats. Diagnòstic neurològic orientatiu normal, absència de meningisme. ECG: ritme sinusal taquicàrdic, 102/min, eix normal, progressió R normal, absència de pertorbacions de repolarització significatives, absència d'obstruccions, absència d'extrasístoles. Gasometria

arterial: pH7,345, pressió parcial de CO₂ 53,9 mmHg, hemoglobina 9,1 mmol/l, potassi 3,5 mmol/l, sodi 139 mmol/l, calci 1,20 mmol/l, clor 104 mmol/l, glucosa 9,6 mmol/l, àcid làctic 1,8 mmol/l, excés de base 3,4 mmol/l, bicarbonat 28,6 mmol/l. Exploració toxicològica: negatiu.

• Alex Pleasant

www.pleasantmanners.blogspot.com

Va néixer a Brighton el 1972 i actualment viu a Londres, on fa classes de ciències socials en un institut. La seva família materna és d'origen català, de Tossa de Mar, mentre que la seva àvia paterna és mexicana. De fet, va ser aquesta última, Guadalupe Maldonado, qui va introduir a l'Alex en tots aquells Altres coneixements que l'han portat a traduir poesia de la frontera per pur hobby. Cada dos per tres viatja a Barcelona, li agrada la música electrònica i per res del món es perdria el Sónar.

• Eugenio Tisselli

www.motorhueso.net

Els seus pares li van donar per comprar el seu primer ordinador, un joc de vídeo fins als anys 80 amb un llapis i paper i va escriure Tisselli Eugenio. 90 anys, després que la bateria vella, caixes de ritmes que competeixen pel fracàs, pel que van trobar que estava incompleta.

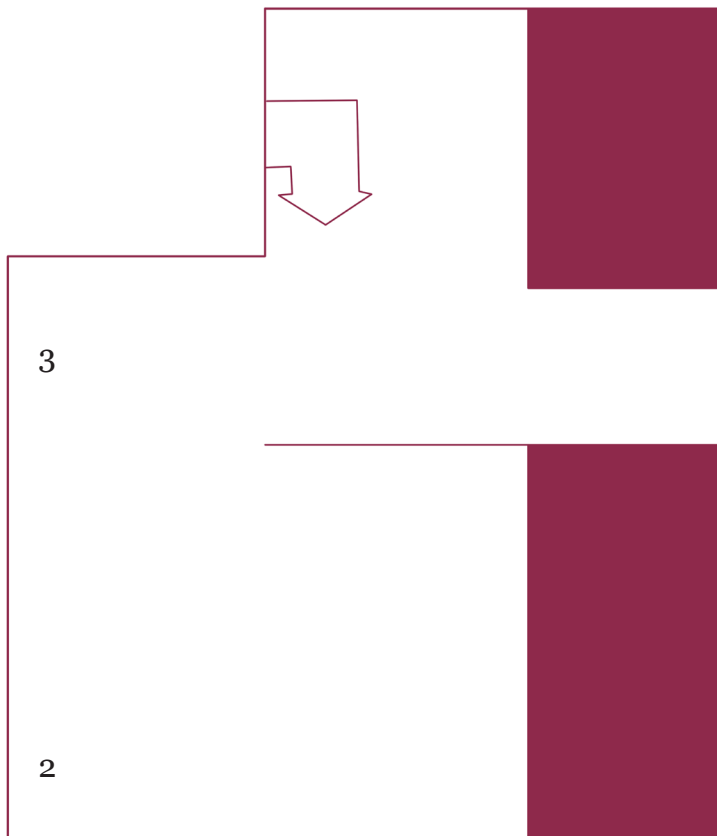
El 2000, que volia ser un text genet. Per sobre de tot, ha dit, “la màquina visible, per la qual cosa poder-nos sacrificar viu”, van escriure les seves paraules mostren, la màquina es va dedicar a fer de la ciutat. El drama el deliri va publicar al rentaplats amb un d'ells.

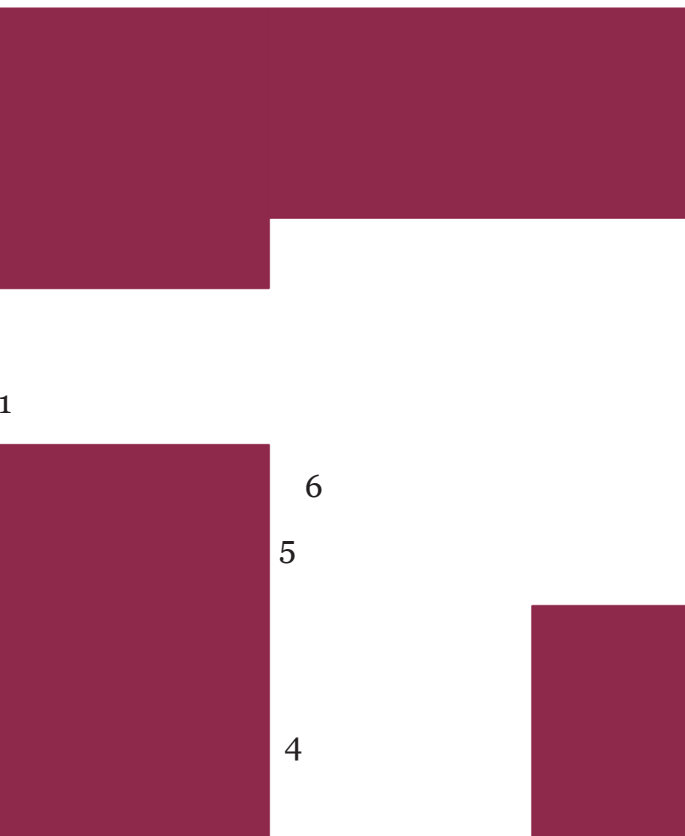
Actualment cursa un doctorat a la curiositat adicte als anacards.

• Miguel Ángel Tornero

www.miguelangeltornero.net

Nascut a Baeza el 1978. Llicenciat en Belles Arts per la Universitat de Granada, actualment viu i treballa a Madrid. Ha realitzat residències artístiques en llocs com l'Acadèmia d'Espanya a Roma (2012/13) o a Künstlerhaus Bethanien de Berlin (2010), i ha estat guardonat amb importants premis de fotografia com el Grünenthal (2011), Purificación Garcia (2007), o ABC (2003), així com el Generaciones (2009) per projectes artístics. Entre les seves exposicions individuals destaquen “Querido imprevisto” (2012) a la Galeria Juan Silió de Santander, “The Random Series - berliner trato -” (2010) a Künstlerhaus Bethanien de Berlín, o “Por ahora todo va bien” (2007) a la Galeria Luis Adelantado, de València.

1. *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza* · Gloria Anzaldúa, 1987
2. *automatic voice-over* · Jan Monsalvatje, 2013
3. Alex Pleasant tradueix i recita
4. *El 27* · Eugenio Tisselli, 2014
5. *Recursive Translation of Headlines* · Daniel Jacoby, 2008
6. *The Random Series* · Miguel Ángel Tornero, 2010

Bibliografia

- ARNAU, Juan (2008). *Rendir el sentido. Filosofía y traducción*. Pre-textos, València.
- BENJAMIN, Walter (1923). *The task of the Translator*. Consulta on-line: <http://traumawien.at/stuff/texts/Benjamin,-Walter-%E2%80%93-Illuminations.pdf>
- GODAYOL, Pilar (2000). *Espais de frontera. Gènere i traducció*. Eumo Editorial, Vic.
- MARÍN-DÒMINE, Marta (2004). *Traduir el diseg. Psicoanàlisi i llenguatge*. Eumo Editorial, Vic.
- PARCERISAS, Francesc (2014). *Tres preguntes, dues anècdotes, un poema*. Dins del llibre: V.V.A.A. (2014). *De traduir (poesia)*. Edita Cafè Central, Vic. Imprès a Sabadell.

Nota

translate server error ha estat una exposició que ha tingut lloc a Travessera de Gràcia 217, entresòl, de Barcelona, el dissabte 14 de Juny de 2014, de 15 a 17h. S'ha celebrat dins el marc del Festival Plaga 2014 i forma part d'un projecte d'investigació al voltant de la poètica de l'error de traducció automàtica, iniciat el Març de 2014, en transformació constant i amb la intenció de seguir-se desenvolupant. Amb *translate server error* no pretenc posar cap punt i final mostrant una sèrie de conclusions, sinó que el meu objectiu és més aviat el d'obrir preguntes i esperar mals entesos perquè així, com a mínim, tindrè alguna excusa per mantenir les ganes de seguir parlant, escoltant i discutint.

Participa **Gloria Anzaldúa, Daniel Jacoby, Jan Monsalvatje, Alex Pleasant, Eugenio Tisselli i Miguel Àngel Tórnero**.

Agraïments infinits als artistes participants, així com a Sergi Egea, Pilar Godayol i Víctor Sunyol, pel vostre temps, generositat i simpatia.

Anna Dot

Per estar a les terres frontereres que significa
no són ni índia hispana negra espanyola
ni gavatxa, els ets mestissa, mulata, mestissa
atrapats en el foc creuat entre els campaments
en l'exercici de les cinc carreres a l'esquena
sense saber de quin costat a qui recórrer, van des;

Viure a les Terres Frontereres significa saber
que l'índia en tu, traïda per 500 anys,
ja no es parla a vostè,
que Mexicanes que rajetas trucar,
de negar l'Anglo dins teu
és tan dolent com haver negat l'indi o Negre.

De Quan vius a la frontera
la gent camina a través teu, el vent roba la seva veu,
ets una burra, bou, boc expiatori,
precursor d'una nova raça,
mitjana i mitjana - 2 dona i home, ni -
un nou gènere;

Viure a les Terres Frontereres significa
posar Xile a la sopa de remolatxa,
menjar truites de blat integral,
parlar Tex-Mex amb accent de Brooklyn;
ser detingut per la migració en els controls fronterers;

Viure a la Zona Fronterera
vostè és el camp de batalla
on els enemics són parents entre si;
vostè està a casa, un desconegut,
les disputes frontereres han estat resoltes
la ràfega de trets han shatteret la treva
estàs ferit, perdut en acció
morts, lluitant;

Viure a la Zona Fronterera
significa el molí amb el blanc de les dents d'afaitar vol destrossar off
la seva pell aceitinada vermell, aixafar el nucli, el cor
lliura es pessiga li treus a terme
amb olor de pa blanc però morta;

Per sobreviure els Borderlands
has viure sense fronteres
ser un encreuament de camins.

[Gloria Anzaldúa, "Borderland/La Frontera: The New Mestiza"(1987). Traducció d'Alex Pleasant, (2014).]

